

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

ОТЛАГАНЕ НА РОДИТЕЛСТВОТО – РОЛЯ НА АКУШЕРКАТА ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ПРИЧИНИТЕ

на докторант: **Теодора Йорданова Тодорова**
асистент в Катедра „Здравни грижи“, Филиал Шумен
на Медицински университет “Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна
за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
в област на висшето образование: *7. Здравеопазване и спорт,*
професионално направление *7.4.Обществено здраве,*
по специалност: *Управление на здравни грижи*

Рецензент: проф. Соня Колева Тончева, д.о.з.

Директор на Филиал Шумен, МУ – Варна

Член на Научното жури, съгласно Заповед № Р 109-125/ 16.02.2023г. на
Ректора на Медицински университет “Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна

Данни за процедурата

Асистент **Теодора Йорданова Тодорова** е зачислена като редовен докторант за придобиване на ОНС „Доктор“ в област на висшето образование: *7. Здравеопазване и спорт,* професионално направление *7.4.Обществено здраве,* по специалност: *Управление на здравни грижи,* катедра „Здравни грижи“ към ФОЗ на Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна, съгласно Заповед Р -109-41/31.01.2020 г. на Ректора на МУ Варна.

На основание чл.24, ал.6 и чл.30, ал.3 от ППЗРАСРБ, т. 68,ал.1 от ПРАС в МУ Варна и поради успешно положени изпити от докторантски минимум и изпълнен индивидуален план, **Теодора Тодорова** е отчислена с право на защита със Заповед Р 109-125 от 16.02.2023 г. на Ректора на Медицински университет “Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна.

Биографични данни и кариерно развитие на докторанта

Ас. Теодора Тодорова е родена през 1985 г. в гр. Велинград. Теодора Йорданова Тодорова е придобила висше образование по специалност „Акушерка“, в Медицински университет – Пловдив през 2009 г. След дипломирането си от 2009 до 2017 г. работи като акушерка към МБАЛ „Здраве“ – ЕООД, гр. Велинград. В този период е назначена като акушерка към Център за социално включване „Развитие“ - гр. Велинград, отдел „Социална консултация и подкрепа“ и взема участие в обучение на приемни семейства по направление грижи за новороденото и малкото дете.

Завършва специалност „Управление на здравните грижи“ в Медицински университет – Пловдив с образователно-квалификационна степен „Магистър“ през 2015 година. От 2018 г. стартира академичната ѝ кариера – след конкурс започва работа като асистент в катедра „Здравни грижи“ на Филиал Шумен към Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, където работи и до настоящия момент. Участва

в практическото обучение на студентите от специалност „Акушерка“ – провежда упражнения, семинари и клинична учебна практика. Ас. Тодорова има стремеж за разширяване на теоретичната си и практическа подготовка чрез участия във форми на следдипломно обучение, които ѝ помагат да оформя изследователските и преподавателските си умения. В изследователското си портфолио има над 30 участия в обучения и курсове, свързани с основните ѝ научни интереси.

През 2022г. ас. Тодорова придобива специалност „Обществено здравеопазване“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Основните ѝ професионални и научни интереси са в областта на организацията и управлението на акушерските здравни грижи – аспекти на ролята на акушерката и възможности за автономна акушерска дейност, профилактика на репродуктивното здраве, здравно възпитание и повишаване на здравната култура.

Членува в престижни професионални организации: Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи, притежава Сертификат; Българска асоциация по обществено здраве, Европейската асоциация по обществено здраве.

Има 9 научни публикации, участия в международни и национални форуми. Активно въвлича студентите в научни проучвания, резултатите от които представят съвместно в научни форуми и конференции - методичен ръководител е на студенти при подготовка на доклади, проучвания и научни съобщения.

Обща характеристика на дисертационният труд

Дисертационният труд, представен от ас. Теодора Тодорова е разработен към катедра Здравни грижи на ФОЗ към Медицински университет – гр. Варна, структуриран в пет глави и съдържа 182 страници. Включва 50 фигури, 12 таблици и 6 приложения. Библиографският списък включва 209 литературни източника, от които 108 са на кирилица, 79 на латиница и 22 интернет източника. Трудът е обсъден и насочен за защита от разширен катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ към Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“, гр. Варна, на 17.01.2023 г.

Оценка на актуалността на темата

Повишаване квалификацията и професионализация на акушерката у нас е актуален проблем, особено в контекста на Европейските изисквания за подготовка по „регулираните професии“. Придобиване на професионални компетенции на акушерките и тяхната ефективност, се дискутират през последните години в България, но не са познати подобни изследвания с фокус отложено родителство и роля на акушерката.

В този смисъл разработеният от ас. Теодора Йорданова дисертационен труд е много актуален с безспорно научното доказване, че отложеното родителство е важен проблем на общественото здраве и обучената акушерка може да участва активно в преодоляване на причините за това. Научните дирения на авторката са изключително ценни в няколко аспекта:

- Направен е аналитичен обзор на възможностите на акушерката за насочване, съветване и подкрепа на двойки за преодоляване на бариери за отлагане на родителството и опитът на други страни.
- Разработен е авторски **Модел на Акушерски център за подкрепа на бъдещи родители (АЦПБР), който да развива своята дейност в две направления:**

- ✓ **Здравно възпитание** - профилактика на репродуктивното здраве - има за цел да обхване юноши и младежи от момента на започване на полово съзряване 11-12 г. до неговото завършване – 18 г.
- ✓ **Работа с двойки с репродуктивни проблеми** - екипът се запознава със случая, анализира данните и изготвя план за работа с двойката, спрямо идентифицираните нужди.
- Предложени са, разработени от автора помощни средства на АЦПБР: **Тетрадка „Здравно възпитание“ за ученици 11-14 годишна възраст и Наръчник за двойки с репродуктивни проблеми.**
- Анализът на проблемите, свързани с отлагане на родителството очертава:
  - ✓ потребност от информация и консултиране в областта на сексуалното и репродуктивно здраве
  - ✓ повишаване на компетентностите на акушерката относно ролята ѝ за преодоляване на причините за отлагане на родителството
  - ✓ автономна дейност на акушерката

Предложеният дисертационен труд обсъжда важни аспекти на акушерската практика, отнасящи се до възможности за преодоляване на причини за отложено родителство, образование на акушерките във Висшето медицинско училище и следдипломното обучение, необходимо за професионализация на акушерката при работа в различни направления. На базата на нашия и чуждия опит и проведено емпирично проучване докторантката заключава, че акушерките могат да имат съществен принос за откриване и преодоляване на причини за отлагане на родителство при младите хора.

Литературен обзор

Литературният обзор е разработен в **I глава** на дисертационния труд, озаглавен **„Литературен обзор - актуалност на проблема“** в обем от 57 страници. Обзорът обхваща шест основни рубрики: *Исторически преглед на семейната структура в периода след Освобождението до началото на прехода в България; Културни и религиозни схващания относно брака сред етническите групи в България, Значимост на проблема отлагане на родителството в икономически развитите страни; Средна възраст за раждане в държавите с най-слабо развита икономика и изразена бедност сред населението; Значимост на проблема отлагане на родителство в България. В рубриката „Компетенции на акушерката при планиране на бременност“*, в края на първата глава авторката прави съществени заключения, опирайки се на редица автори, нормативни документи и собствен опит, които по – нататък в дисертационния труд очертават нишите, в които тя разполага авторската си концепция.

Този подход показва оригиналност на авторката, тъй като разглеждания проблем се нуждае от непрекъснато обсъждане у нас и търсене на възможности за въвеждане на иновативни практики, които в съчетание с традиционните методи ще дадат възможност университетското образование на акушерките да отчете спецификата в подготовката на този вид специалисти. Според авторката университетското образование подготвя специалистите за бърза адаптация към различни работни процеси и гарантиране на качество при оказване на автономни здравни грижи в практиката на акушерката.

За разработването на литературния обзор докторантката се опира на достатъчно източници, които умело анализира и показва задълбочено познаване на други автори по

избрания от нея проблем. Структурата на литературния обзор и стилово оформление показват уменията на ас. Тодорова да борава с литературни източници и да изразява собствено мнение по темата на дисертацията.

Постановка на научното проучване

Във **II глава** на дисертационния труд е представена методиката на научното проучване, която е подробно и коректно разработена. Успешно са изведени целта и основната изследователска теза. Прецизно са формулирани 7 задачи и 3 работни хипотези.

Дисертационното изследване следва логическите виждания на авторката и е проведено в 5 етапа, които обхващат периода 2020 – 2023 година.

- В **първия етап** е направен анализ на научна и методическа литература.
- Във **втория етап** са определени целта, задачите, методите и е разработен инструментариум за провеждане на научното проучване.
- В **третия етап** е проведено емпирично проучване, след оценка на КЕНИ МУ-Варна
- В **четвъртия етап** е направена статистическа обработка и анализ на резултатите
- В **петия етап** са формулирани изводи, приноси и препоръки.

В проучването са включени **общо 405 респонденти**, разпределени в пет групи:

Първа група: Пациентки, хоспитализирани в Отделение Патологична бременност и Родилно отделение в градовете Варна, Шумен, Пловдив и Велико Търново;

Втора група: Пациенти, (жени/ мъже) в центрове по репродуктивна медицина (ЦРМ);

Трета група: Експерти – лекари акушер-гинеколози, ембриолози и старши акушерки/медицински сестри;

Четвърта група: Редови акушерки/медицински сестри,

Проучването на втора, трета и четвърта група е проведено в центрове по репродуктивна медицина във Варна, Шумен, Пловдив, София и Тутракан ;

Пета група: Студентки-майки от специалностите „Медицинска сестра“ и „Акушерка“ (от I, II, III и IV курс) , обучаващи се във филиалите на Медицински университет-Варна - Шумен, Велико Търново и Сливен;

Прецизно са определени критерии за включване на лицата и органите на проучването.

Авторката е приложила разнообразни методи, които гарантират достоверност на получените резултати. Инструментариумът е собствено разработен и гарантира надеждност на приложените методи. За обработка на първичната социологическа информация са използвани подходящи статистически методи.

Резултати

Дисертационният труд представлява първо по рода си мащабно целенасочено и задълбочено, комплексно проучване относно ролята на акушерката за преодоляване на причини за отложено родителство. Представени са резултати от задълбочена изследователска работа на авторката. Резултатите са логически оформени и структурирани и са представени практико-приложните аспекти на изследването в глава III и IV. Този подход доказва уменията на ас.Тодорова на базата на успешно доказаните в теоретичен аспект резултати да предложи практически подходи за приложението им.

В III глава озаглавена „Резултати от собствени проучвания“ е представена изчерпателна информация относно социо-демографска характеристика на изследваните групи. Установено е доколко са информирани пациентите относно репродуктивно здраве и доверието към акушерката както и клинични и социално-икономически причини за отлагане на родителство. Анализирани са предизвикателствата за тях в Центъра за репродуктивна медицина (ЦРМ).

Познавайки добре акушерската практика авторката е отделила значително място на проучването относно компетентностите на акушерката за преодоляване на причините за отлагане на родителството, мотивацията и демотивацията на старши и редови акушерки/медицински сестри за работата им в ЦРМ. Потърсено е и перспективното мислене относно нагласите и готовността на студентките - майки от специалност „Акушерка“ и „Медицинска сестра“ за профилактика на репродуктивното здраве (ПРЗ)

Високо оценявам коректно проведеното дълбочинно интервю от авторката, което доказва необходимост от широко обсъждане в професионалните среди когато става въпрос за търсене на подходи за повишаване качеството на обучение във висшето медицинско образование и практиките на акушерките, които могат да подпомогнат жената да роди в подходящо време здрави деца.

В IV глава е озаглавена като „Практически подходи за предотвратяване на късното родителство, като превенция на репродуктивното здраве“. На базата на получените резултати се очертава необходимостта от по-широко въвличане на акушерката в работата на Женската консултация, формиране на сексуална култура при учениците, съобразно възрастовите особености и семейното планиране при двойките, желаещи да създадат своите деца. По оригинален и иновативен за страната подход авторката предлага Акушерски център като организационна форма за професионалното участие на акушерката при разрешаване на специфични за различните възрасти проблеми. Акушерката е ресурс на здравната система, който чрез придобити компетентности и професионални умения има експертиза и може да окаже влияние за вземане на важни житейски въпроси, отнасящи се за поемане на отговорно родителство в подходящо за жената време. В предложеният Акушерски център е представено виждането на ас. Т.Йорданова, че за преодоляване на отложеното родителство трябва да се работи непрекъснато от ранна училищна възраст, като се обсъждат подходящи за възрастта теми до момента, в който младата жена и нейният партньор правилно следва да планират родителство. За целта ас. Тодорова разработва информационни помощни материали, които могат да улеснят работата на акушерката в Акушерския център – Тетрадка „Здравно възпитание“ (за ученици от 11 – 14 годишна възраст) и още по – ценният „Наръчник за двойки с репродуктивни проблеми“, предназначен да подпомогне двойките. Оценявам предложените от авторката информационни материали за работа в Акушерския център, които може да бъдат много полезни и за разширяване на репродуктивната култура на младите хора.

Предложеният, разработен от авторката Модел на Акушерски център прави тази част на дисертацията логически завършена и създават усещането за важността на проучения проблем.

Препоръчвам на следващ етап да се направи проучване на мнение на експерти и на акушерки, относно структурата и дейността на Акушерския център.

В Глава V са изведени основните изводи, които са направени в резултат на проведените проучвания и анализ на резултатите. Авторката е извела 7 извода, като са поставени акценти върху най – съществените резултати от проучването в дисертационния труд. Изводите са добре формулирани, конкретни, съобразно задачите и в подходящ научен стил. На базата на направените изводи са отправени предложения и препоръки към МОН, НЗОК, Медицинските университети и БАПЗГ.

Оценка на приносите

В дисертационния труд авторът отправя предложения и препоръки, което показва умението на ас. Тодорова да търси решение на обсъдените и анализирани в дисертационния труд разнообразни аспекти на ролята на акушерката за преодоляване на важен в съвременното проблем, отложеното родителство. Резултатите от проучването могат да бъдат представени на национална кръгла маса пред заинтересуваните страни или през платформата на БАПЗГ да се обсъди проблема в онлайн конференция с участието на акушерки и училищни медицински сестри.

Справката за приносите представена в дисертационния труд отразява сравнително обективно реалните достижения на автора. На базата на направените изводи и резултати от собствените проучвания са очертани приноси с теоретичен и практико-приложен характер.

С теоретично-познавателен характер:

- 1.Направен е анализ на литературните източници, засягащи демографските характеристики в България, в частта раждаемост.
- 2.Проучени са факторите, предполагащи отлагане на родителството при жени и мъже във фертилна възраст.
- 3.В теоретичен аспект е обоснована необходимост от допълнително разширяване на компетенциите на акушерките, работещи в училищен здравен кабинет, ЦРМ.
- 4.Проучени са готовността, нагласите и мотивацията на акушерките за осъществяване на автономна акушерска дейност.

С практико-приложен характер:

- 1.Разработени са информационни брошури за здравно възпитание на ученици от 11- 14 години и Наръчник за двойки с репродуктивни проблеми.
- 2.Разработен е иновативен модел за предоставяне на автономни акушерски грижи чрез обучителна и консултативна дейност в организационна форма – АЦПБР.
- 3.Моделът на АЦПБР има икономическа ефективност, за преодоляване на медицинските и социални причини за отлагане на родителството.
- 4.Функционирането на АЦПБР в страната ще допринесе за издигане престижа на акушерската професия.

Авторефератът изчерпателно възпроизвежда най-съществените моменти от дисертационния труд и е представен в обем от 77 страници.

Изследователският портфейл на авторката включва към момента общо 3 научни труда - 2 от участия в конференции с отпечатани пълнотекстови доклади в сборници у нас и 1 статия в специализирано списание, свързани с дисертационния труд, които са реализирани през 2019 и 2021 година. С представена публикационна активност асистент **ас. Тодорова** е изпълнила изискванията критериите за ОНС „доктор”. *Препоръчвам* авторката да засили публикационната си активност и да публикува резултати от

дисертационният си труд в специализирани научни списания у нас и в чужбина, за да станат достояние на по-широк кръг преподаватели и изследователи в областта на здравните грижи.

Асистент **Т. Тодорова**, покрива напълно приетите от МУ - Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем и може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси.

Лични впечатления

Считам за необходимо да споделя личните си впечатления. Познавам ас. Теодора Тодорова от момента в който потърси работа във Филиал Шумен и показва ясно желание да направи своя научна кариера. Тя беше направила целенасочено своят избор да продължи образованието си, да се яви на конкурс и да стане преподавател във Филиал Шумен на МУ Варна. Открита по характер, коректна и внимателна в отношенията си с колеги тя показва, че ще следва мечтата си и аз мисля че също съм успяла да поддържам мотивацията ѝ за преподаване. Ас. Тодорова се доказва като модерно мислещ преподавател, с ясно изразено желание да прилага иновации в работата си и да предаде опита и ентузиазма си на студентите, избрали професията на акушерката, които ще напишат новата история на акушерските грижи.

В заключение: Въз основа на професионалното развитие, научните и учебно-преподавателски постижения и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав в МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна, **давам положителния си вот и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантката ас. Теодора Йорданова да придобие ОНС „Доктор“ по научната специалност „Управление на здравни грижи ”** за нуждите на катедра Здравни грижи, Филиал Шумен на МУ- Варна.

07.04.2023

Изготвил рецензията,
Проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.

